

Στέφανος Δασκαλάκης

Ατενίζοντας τον χαμένο χρόνο

Ομολογώ ότι για μια τόσο πλήρη και πληθωρική ζωγραφική νιώθω «άλαλα τα χείλη των ειδικών», άχρηστη την πένα των κριτικών. Ας μην το γενικεύουμε, βέβαια, γιατί έχουν γραφτεί πολύ αξιόλογα κείμενα, όπως αυτό της Μαρίας Λαμπράκη-Πλάκα, από το οποίο μεταφέρουμε:

«Η ζωγραφική του Στέφανου Δασκαλάκη έχει διανύσει μια μακρά πορεία. Δύο δεκαετίες περίπου χωρίζουν τον ώριμο και στοχαστικό ζωγράφο του σήμερα από τον προικισμένο νέο καλλιτέχνη που πρωτοεμφανίζεται στο κοινό στις αρχές της δεκαετίας του 1980. Τα εσωτερικά με τις νεκρές φύσεις, τα τραπέζια με τα καθημερινά αντικείμενα που μεταμορφώνονται σε πολύτιμα ζωγραφικά συμβάντα αποκάλυψαν τότε στο φιλότεχνο κοινό έναν καλλιτέχνη που είχε επιλέξει τον δρόμο του και είχε ήδη κατακτήσει τα εκφραστικά του μέσα. Αγνωώντας μόδες και συρμούς, ο Δασκαλάκης παρέμεινε πιστός στο αξίωμα του Αλμπέρτι: “Ο,τι δεν είναι όρατο δεν ενδιαφέρει τον ζωγράφο”. Τα πλαστικά του μέσα βασίζονται σε μια τεχνική που ενσωματώνει στο δίδαγμα των μεγάλων δασκάλων το μάθημα της μοντέρνας ζωγραφικής. Συμπλήρωσε την παιδεία του στις Σχολές Καλών Τεχνών στην Αθήνα και στο Παρίσι, με ατέλειωτες ώρες μελέτης στα ευρωπαϊκά μουσεία. Εκεί θα ανακαλύψει τους αληθινούς προγόνους της τέχνης του, τους μεγάλους ζωγράφους άλλων εποχών, το “συγγενολόι του”, όπως ομολόγησε σε μια συνέντευξή του, γιατί μέσα στα μουσεία “αποκτάς το συναίσθημα ότι ανήκεις σε κάποια οικογένεια, νιώθεις την προστασία τους”. Εκεί διδάχτηκε πως δεν έχει τόση σημασία να ανακαλύψεις νέα θέματα, γιατί ό,τι μιλάει σε μας σήμερα, στους επιγόνους της επανάστασης του μοντερνισμού, δεν είναι αυτό που ήθελαν να αφηγηθούν οι μεγάλοι δάσκαλοι του παρελθόντος, αλλά το πώς το είπαν...

Από τις πρώτες νεκρές φύσεις ο Δασκαλάκης αποκαλύπτει τη στοχαστική του φύση. Αναζητεί τη θέση και τη σχέση των αντικειμένων στο οικείο σύμπαν, στη συνομιλία τους με το φως, τον μετεωρισμό τους μέσα στο “χάος” του σταθμητού και όμως άπειρου χώρου, την ανάδυσή τους μέσα από τη σκιά και τα μεσόφωτα, την αγωνία τους να κρατηθούν στη ζωή, στο φως μέσα από το χρώμα. Αληθινή ζωγραφική με ποιότητα πλαστική και σκέψη, ένα ειρηνικό βασίλειο σιωπής και μνήμης.

Τα αϊθρια χρώματα, οι δεσποζουσες των θερμών τόνων των πρώτων έργων υποχωρούν δέκα χρόνια αργότερα. Στην έκθεση του 1992 οι νεκρές φύσεις φτάνουν στην ταυτολογία. Γίνονται αληθινές “νεκρές φύσεις”. Οι “ασάφωτοι οίκοι”, όπως ονόμασα αυτά τα έργα στο άρθρο του καταλόγου, με τα σάπια φρούτα, τα πιάτα με τα υπολείμματα ενός παρωχημένου δείπνου μάς εισάγουν αιφνίδια στο άδυτο ε-

Δέσποινα, 2005.

νός κόσμου υπό εγκατάλειψη και σήψη. Είναι σαν να ανοίξαμε ξαφνικά τη θύρα ενός σπιτιού που οι ένοικοί του το εγκατέλειψαν λίγο καιρό πριν. Η απουσία τους διαποτίζει την εικόνα που αντικρίζουμε με διαβρωτική μελαγχολία. Είναι φανερό: από το πρόβλημα του χώρου που απασχολούσε τον ζωγράφο στα πρώτα του έργα, περάσαμε στο βασίλειο του χρόνου και της φθοράς. Και από τη φθορά των πραγμάτων, μεταφορική εικόνα της υπαρξιακής αγωνίας του ζωγράφου, περνούμε στη σημερινή συγκλονιστική μαρτυρία της ανθρώπινης έκπτωσης. Η πορεία του δημιουργού μοιάζει με βαθμιαία κατάδυση στον ίδιο τον χώρο του

εργαστηρίου του, έγκλειστες, αιχμάλωτες, όχι του χώρου αλλά του χρόνου, γυναίκες, νέες, ώριμες ή γερασμένες, τα αποκλειστικά μοντέλα του Δασκαλάκη, κυφορούν όχι τη ζωή, αλλά τον θάνατο.

Νομίζω πως η επιλογή του ζωγράφου να χρησιμοποιήσει αποκλειστικά γυναικεία μοντέλα για να μεταδώσει το τραγικό του μήνυμα υπογορεύτηκε απ’ αυτή την εγγενή αντινομία: το σώμα της γυναίκας, που προορίζεται να δώσει ζωή, να εξασφαλίσει την επιβίωση, να νικήσει τον χρόνο, είναι πιο ευάλωτο στη φθορά. Και η φθορά τού άλλοτε ανθηρού σώματος μιας όμορφης γυναίκας συμπυκνώνει με πολλαπλά-

σια ένταση το οδυνηρό βίωμα του ανθρώπινου πεπρωμένου. Καθιστές ή ξαπλωμένες, ντυμένες ή γυμνές, οι γυναίκες που ποζάρουν για τον Στέφανο Δασκαλάκη υφίστανται το αβυσσαλέο βλέμμα του, που τις μεταβάλλει σε αθύρματα της μοίρας των θνητών. Δεν ξέρω αν η εγκατάλειψη, η αθυμία, η μελαγχολία είναι συναισθήματα που ανήκουν σ’ αυτές ή στον ζωγράφο. Τείνω να πιστέψω ότι συμβαίνει το δεύτερο. Γι’ αυτό, τα έργα ετούτα εντάσσουν αβίαστα τον καλλιτέχνη στην οικογένεια των εξπρεσιονιστών...

Ο ζωγράφος παρατηρεί τα μοντέλα του “εξ απόπου”. Από ψηλά, έτσι ώστε να προβάλλονται στο σανιδένιο δάπεδο που ορίζεται από πλάγιες γραμμές φυγής. Τα σώματα αναδύονται από ένα ημίφως πλούσιο σε κορεσμένο χρώμα. Οι θερμές χρωματικές δεσποζουσες ζωηρεύουν, καθώς συνομιλούν συχνά μ’ ένα πράσινο δάπεδο ή μ’ ένα πράσινο ρούχο.

Ο Στέφανος Δασκαλάκης γνωρίζει άριστα την ανατομία του ανθρώπινου κορμιού και δεν διστάζει να βάλει στον εαυτό του δυσκολότατα προβλήματα συνιζήσεων, που ενισχύουν την τραγική ευγλωττία των σωμάτων. Αξιοθαύματος είναι ο τρόπος που “χτίζει” ή, καλύτερα, που “υφαίνει” τη σάρκα, εναλλάσσοντας ψυχρές προετοιμασίες και θερμά παστώματα για να αποδώσει τον όγκο. Αν στις νεκρές φύσεις συμβουλευτήκε ζωγράφους όπως ο Σαρντέν, εδώ αναζητεί διδάγματα στον Ρέμπραντ, που υφαίνει μέσα στην σάρκα με χρώμα και φως τον χρόνο, τη φθορά και τον επερχόμενο θάνατο. Ένας σύγχρονος ζωγράφος, ο Λούσιαν Φρόνιτ, θα μπορούσε να προσφέρει γόνιμο πρότυπο όχι μόνο για τον τρόπο που “χτίζεται” η σάρκα, αλλά και για το πώς αυτή ή ίδια η ζωγραφική ποιητική ταυτίζεται με την τελετουργία της φθοράς. Οι συνθέσεις του Φρόνιτ ξετυλίγονται μέσα στο άπλετο φως. Οι συνθέσεις του Δασκαλάκη αναδύονται μέσα από το χρωματιστό “σκοτάδι” σαν μακρινοί απόηχοι του Καραβάτζιο και του Ρέμπραντ. Αυτό το γεγονός τούς δίνει μεγαλύτερη δραματικότητα.

Ασυμβίβαστο σε φιλαλήθεια, το βλέμμα του Δασκαλάκη δεν είναι, ωστόσο, απάνθρωπο. Αντιθέτως, με συμπάθεια και έλεος αντικρίζει αυτά τα ναυάγια της ζωής – όπως τα μεταμόρφωσε το πινέλο του. Συμπάθεια μεταδοτική και στον θεατή, ο οποίος διαβάζει σ’ αυτά τα πρόσωπα τον κρησμό και του δικού του πεπρωμένου». Ως προς τα κατ’ εμέ, θα έλεγα ότι αυτά τα τόσο «ωραία» ζωγραφικά έργα τιμούν την ετυμολογία και την ώρα που τα βρίσκει στην ωριμότητά τους και υπερβαίνουν τα περιγράμματα, τα όρια και τις προθέσεις του δημιουργού τους, διεκδικώντας τον χώρο που τους ανήκει, έχοντας επίγνωση του πεπρωμένου τους, του υπαρξιακού, αλλά και του εικαστικού. Η έκθεση στην Αίθουσα Τέχνης Αθηνών θα διαρκέσει έως τις 24 Ιανουαρίου 2006.